

Artikel Operationele Reserve

Vanaf 1 juli 2023 is de Wet Toekomst Pensioenen (WTP) van kracht gegaan. Naar verwachting zullen bijna alle pensioenfondsen na 1 januari 2028 naar het nieuwe pensioenstelsel zijn gegaan, ook wel *invaren* genoemd. Bij het invaren zullen de bestaande pensioenrechten worden omgezet naar zogenoemde individuele pensioenpotten en zal een groot deel van de pensioenbuffers gebruikt worden om uit te delen aan de deelnemers van het pensioenfonds.

Een groot deel van de buffers zullen dus kleiner worden. Om de operationele kosten van het pensioenfonds te kunnen blijven betalen, komt er een **Operationele Reserve**. De Operationele Reserve is een manier voor pensioenfondsen om pensioenvermogen af te zonderen bij het invaren ten behoeve van het opvangen van eventuele operationele risico's. Echter is er weinig bekend over hoe de Operationele Reserve zich in het nieuwe stelsel precies moet vormgeven.

Wat is de huidige situatie?

Momenteel wordt er voor operationele risico's in de berekening van het Vereist Eigen Vermogen geen reserve aangehouden. Dit komt doordat veel fondsen de operationele risico's op 0% schalen. Het vermogen van het fonds is derhalve opgemaakt uit een algemene reserve en een of meerdere bestemmingsreserves. Voor de kosten die het fonds maakt, wordt gebruik gemaakt van een (excasso)kostenvoorziening die onderdeel uitmaakt van de technische voorzieningen van het fonds.

Waarom de Operationele Reserve geïntroduceerd is?

Bij het invaren naar de Wet Toekomst Pensioenen wordt het collectieve pensioenvermogen van een fonds onderverdeeld naar de deelnemers. Hierbij wordt eerst het Minimaal Vereist Eigen Vermogen afgezonderd, waarna de pensioenvermogens, de solidariteitsreserve of de risicodelingsreserve en het compensatiedepot worden gevuld. Daarnaast heeft een fonds de mogelijkheid om een gedeelte van het te verdelen collectieve pensioenvermogen af te zonderen ter dekking van operationele risico's: de **Operationele Reserve (OR)**.

Bij het intreden van de Wet Toekomst Pensioenen wordt benoemd dat operationele kosten en onvoorziene technische resultaten afzonderlijk van de solidariteits- of risicodelingsreserve geadministreerd moeten worden. Hierbij wordt benadrukt dat het voor pensioenfondsen is toegestaan om een collectieve voorziening voor operationele kosten en risico's aan te houden. Hierbij worden de scenario's "geen premie, wel recht" en resultaten op risicodekking voor nabestaanden of arbeidsongeschiktheid benoemd.

Door het aanhouden van de **Operationele Reserve** kan het pensioenfonds ervoor zorgen dat schokken vanuit operationele risico's tijdens en na het invaren opgevangen kunnen worden.

Daarnaast functioneert het als een extra waarborg waardoor het fonds kan zorgdragen voor, bijvoorbeeld, het op tijd en volledig uitbetalen van de pensioenverplichting.

DNB heeft aangegeven dat de **Operationele Reserve** net als het **Minimaal Vereist Eigen Vermogen vóór het omrekenen** afgezonderd mag worden van het collectief pensioenvermogen bij aanvang van het invaren mits de omvang van deze **Operationele Reserve** vooraf is onderbouwd en de vorming en omvang in het implementatieplan is opgenomen.

Het **Minimaal Vereist Eigen Vermogen (MVEV)** is voorgeschreven in artikel 11 Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen (Besluit FTK) en wijzigt niet als gevolg van de invoering van de Wet toekomst pensioenen. Wel is het zo dat veel pensioenfondsen geen beleggingsrisico meer gaan lopen omdat dit risico bij de deelnemer komt te liggen. Hierdoor zal dit aspect van het MVEV niet meer van toepassing zijn op deze fondsen en zal het MVEV vaker één procent van de bruto technische voorzieningen worden. De precieze omvang van het MVEV hangt af van de eigenschappen van het fonds waaronder dus beleggingsrisico, beheerslastenvastlegging en risicokapitalen .

De definitie van de Operationele Reserve

Doordat er relatief weinig bekend is over de operationele reserve, zijn wij begonnen met het vormen van een definitie van de operationele reserve. In de eerste plaats kijken wij hier naar de definitie welke voortvloeit uit de Memorie van Toelichting. In hoofdstuk 3.3.4 worden operationele kosten als volgt omschreven:

*“Operationele kosten en onvoorziene technische resultaten – bijvoorbeeld het verwerken van mutaties met terugwerkende kracht, de situatie geen premie-wel-recht of excassokosten – moeten **afzonderlijk** van de solidariteits- of risicodelingsreserve op de balans worden geadmistreerd. Deze operationele doelen moeten vooraf worden gespecificeerd. Deze voorziening mag **niet negatief** worden. Risicogedekt nabestaanden- en arbeidsongeschiktheidspensioen, inclusief premievrije voortzetting bij arbeidsongeschiktheid kan eveneens in deze voorziening worden ondergebracht, maar mag ook in een aparte voorziening. En ook de **eventuele aparte voorziening mag niet negatief zijn.**”*

Verder wordt er in de WTP het volgende gezegd over de Operationele kosten: “De solidariteitsreserve wordt niet gebruikt voor deling van operationele kosten”. Dit geldt ook voor de risicodelingsreserve (Artikel 10d en Artikel 10e, WTP).

In de memorie van toelichting wordt dus gesproken over operationele kosten en onvoorziene technische resultaten. De termen lijken ‘voorziening’ en ‘reserve’ tegelijkertijd gebruikt te worden terwijl dit vanuit het boekhouden twee verschillende plekken op de balans heeft. Hierbij zijn voorzieningen een onderdeel van het vreemde vermogen en reserves onderdeel van het eigen vermogen. Het is belangrijk om bij dit verschil stil te staan aangezien dit van invloed is op het vormen, vullen, en uitdelen van deze posten. Het onderscheid tussen de kostenvoorzieningen en de reserve van operationele risico's wordt, in tegenstelling tot de toelichting vanuit de Memorie van Toelichting, wél aangebracht door de DNB en de Raad voor Jaarverslaggeving.

De voorgestelde methodiek

Bij het ontwikkelen van een methodiek ten aanzien van de operationele reserve, houden wij rekening met de definities die tot op heden gegeven zijn en uitingen vanuit, onder anderen, de toezichthouder. Hierbij heeft DNB in een recentelijk uitgegeven Q&A over de operationele reserve een aantal voorwaarden meegegeven die van toepassing zijn bij de vorming van een operationele reserve. Deze voorwaarden zijn als volgt:

1. *“Een pensioenfonds moet vooraf de **doelen** bepalen waarvoor het een operationele reserve vormt. Dit volgt uit de Memorie van Toelichting op de Wtp. De wet- en regelgeving of toelichting bevatten geen (limitatieve) opsomming van mogelijke doelen van een operationele reserve voor de transitie. Als voorbeelden in de toelichting zijn genoemd: het **verwerken van mutaties met terugwerkende kracht, de situatie ‘geen premie, wel recht’ en kosten van juridische procedures.**”*
2. *“De **vorming en omvang van de operationele reserve dient adequaat onderbouwd te worden**. Indien een operationele reserve bij transitie wordt gevormd uit bestaand fondsvermogen, wordt de operationele reserve afgezonderd voorafgaand aan de toepassing van de omrekenmethode, zie artikel 21 Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling en de toelichting daarop. Het vormen van een operationele reserve uit bestaand fondsvermogen raakt daarmee direct de verdeling van fondsvermogen bij transitie en invaren en kan dus impact hebben op de evenwichtigheid van de transitie.”*
3. *“De onderbouwing door het pensioenfonds van de omvang van de operationele reserve is **gebaseerd op de doelen van de operationele reserve**. Daarbij betreft het pensioenfonds de **risico’s** die zich kunnen voordoen waarvoor de reserve wordt gevormd, **de kosten** als het risico zich voordoet en de eventuele **risicobeheersingsmaatregelen** die het fonds treft om de kosten te beperken. Dit is onderdeel van de risicoanalyse en risicobeheersingsmaatregelen in het implementatieplan als bedoeld in artikel 150i, lid 2, onderdelen c en d Pw. Een operationele reserve kan niet worden gevormd om kenbaar niet werkende beheersmaatregelen te compenseren. De keuze en de effecten van vorming van de operationele reserve zijn onderdeel van de inzichten in de effecten van de beoogde transitie zoals opgenomen in het transitieplan (artikel 150d, lid 2, onderdeel b en c Pw.) en implementatieplan (artikel 150i, lid 3, Pw.).”*
4. *“Bij de vaststelling van de doelstelling wordt door het pensioenfonds ook bepaald hoe het zal **handelen als het doel waarvoor de operationele reserve wordt gevormd niet meer of nog maar deels bestaat**. Als een operationele reserve bijvoorbeeld is gevormd voor dekking tegen bepaalde transitierisico’s die uiteindelijk maar deels zijn voorgekomen, heeft het pensioenfonds **vooraf bepaald wat het doel van het resterende deel van de operationele reserve is**. Blijft de reserve onderdeel van het eigen vermogen van het pensioenfonds of komt dat ten gunste van de voor pensioenuitkering bestemde vermogen of het kapitaal en zo ja, hoe wordt daar uitvoering aan gegeven?”*

5. “Het pensioenfonds legt de keuze en onderbouwing van de operationele reserve vast in het **implementatieplan** en de transitiebesluitvorming en het beleid ter zake van deze operationele reserve in de **actuariële en bedrijfstechnische nota** van het pensioenfonds.”

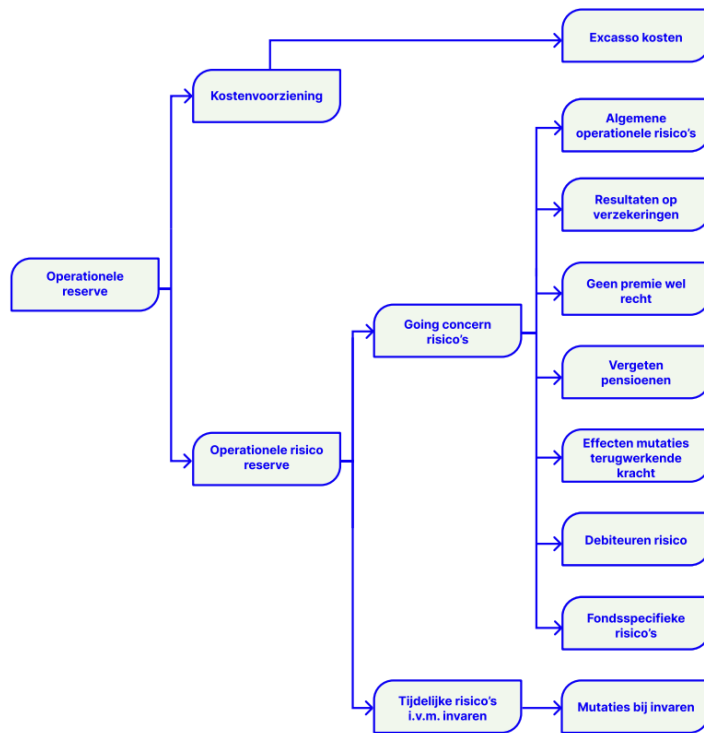
Dit vijftal aan voorwaarden vormen de basis voor de methodiek voor de operationele reserve. Daarnaast stellen wij voor, zoals eerder benoemd, dat er een onderscheid wordt aangebracht tussen een kostenvoorziening en een operationele risicoreserve. In tabel 1 wordt dit verder uitgewerkt:

Tabel 1: Onderscheid kostenvoorziening en operationele risicoreserve

1. Kostenvoorziening	2. Operationele Risico Reserve
Operationele kosten die met een grote mate van zekerheid gemaakt zullen gaan worden	Operationele kosten waarvan het onzeker is of ze gemaakt zullen worden
De omvang van de kosten is grofweg bekend	Omvang van de reserve hangt af van de risicohouding
Voorbeeld: excassokosten	Voorbeeld: Stroppenpot, operationele risico's, situatie “geen premie, wel recht
Onderdeel van het vreemd vermogen, ten laste van het resultaat en als onderdeel van de technische voorziening	Onderdeel van het eigen vermogen, ‘vrije’ allocatie van reserve

Na de onderverdeling tussen de kostenvoorziening en de operationele risico reserve, hebben wij de verschillende componenten van de van de operationele risico reserve geïdentificeerd en verder uitgewerkt. Hierbij hebben wij een onderscheid gemaakt tussen tijdelijke risico's in verband met het invaren en de ‘going concern’ risico's. Dit overzicht vindt u in figuur 1:

Figuur 1

Going concern risico's

Algemene Operationele Risico's

Verzekeraars hebben al te maken met een operationele reserve in de vorm van de Solvency Capital Requirement (SCR) berekening vanuit de Solvency II methodiek. Voor pensioenfondsen is dit vanuit de berekening voor het Vereist Eigen Vermogen, de operationele reserve (S9) op nul gezet. Nu door de intreding van de Wtp er wel degelijk rekening gehouden moet worden met operationele risico's, stellen wij in onze methodiek voor dat dit in de vorm van algemene operationele risico's op eenzelfde manier als bij verzekeraars een afslag genomen wordt voor operationele risico's.

Vanuit de SCR, worden de operationele risico's berekend als een functie van:

1. De kernsolvabiliteitskapitaalvereiste;
2. De basiskapitaalvereiste voor het vereiste voor het operationeel risico;
3. Een proportie van de gemaakte kosten met betrekking tot levensverzekeringsovereenkomsten.

Aangezien er verschillen bestaan tussen verzekeraars en pensioenfondsen en daarmee de structuur van de berekening verschilt, is het lastig om de kernsolvabiliteitskapitaalvereiste te vertalen naar de situatie zoals deze is bij pensioenfondsen.

Voor punt 2 wordt de hoogte bepaald door de kapitaalvereiste voor operationele risico's van ofwel de verdiende premies ofwel de technische voorzieningen.

De hoogte van het laatste onderdeel kan voor pensioenfondsen vertaald worden naar de jaarlijkse uitvoeringskosten die een pensioenfondsen.

Resultaten op verzekeringen

Vanuit de Wtp wordt aangegeven dat bij een operationele reserve een deel aangehouden kan worden voor het resultaat op verzekeringen. Hierbij kunnen de resultaten op risicogedekt partnerpensioen, risicogedekt wezenpensioen en arbeidsongeschiktheid opgevangen worden door de operationele reserve. De berekening van deze reserve kan gemaakt worden op basis van historische data ten aanzien van het resultaat op verzekeringen.

Geen premie wel recht

Ook voor de situatie “geen premie, wel recht” kan binnen de operationele reserve een reserve aangehouden worden. Dit geldt voor bedrijfstakpensioenfondsen waarbij bedrijven geen premie inleggen maar een deelnemen wel recht op een pensioen hebben. Wederom is het voor de berekening van de situatie “geen premie, wel recht” de meest logische benadering om dit te baseren op historische data.

Vergeten pensioenen

Bij ieder fonds kan het voorkomen dat deelnemers hun pensioen niet opeisen. Hiervoor wordt veelal rekening mee gehouden in de technische voorziening van het fonds. Echter kan het voorkomen dat nadat deze technische voorziening na een aantal jaren vrijvalt, de deelnemer toch nog het pensioen komt opeisen. Hiervoor is er een mogelijkheid om binnen de operationele reserve een reserve aan te houden. De beste manier om hier een inschatting van te maken is om te kijken naar het aantal deelnemers wat hun pensioen nog niet opgeëist heeft en welk deel na een verlooptijd alsnog hun aanspraak wil maken op hun pensioen.

Effecten mutaties met terugwerkende kracht

Voor de effecten van mutaties met terugwerkende kracht geeft de Wtp aan dat dit ook opgenomen mag worden in de operationele reserve. Om de omvang van deze pot in te schatten, stellen wij voor om op basis van historische data te kijken naar de jaren waarin het totaal aan jaarlijkse correcties het hoogste was. Op basis hiervan kan een fonds de beslissing maken (rekening houdend met de risicohouding van het fonds) om in een worst-case scenario een reserve aan te houden voor de effecten van mutaties met terugwerkende kracht.

Debiteurenrisico

Ook mag er voor het debiteurenrisico een operationele reserve worden aangehouden. Het debiteurenrisico bij pensioenfondsen neemt vorm aan door het risico wat fondsen lopen bij de discrepantie tussen de betaaldatum en de daadwerkelijk datum waarop de premie belegd wordt. Het verschil wat tussen deze twee data ontstaat kan aangehouden worden binnen de operationele reserve.

Fondsspecifieke risico's

Naast de operationele reserve die voor bovenstaande risico's aangehouden worden, zijn wij erkentelijk van de verschillen die tussen pensioenfondsen bestaan. Zo werkt een gesloten fonds anders dan een fonds met premie-inkomsten, en bestaan er verschillen tussen bijvoorbeeld

bedrijfstakpensioenfondsen en algemene pensioenfondsen. Hierdoor vinden wij het verstandig om voor de fondsspecifieke risico's ook ruimte aan te houden binnen de operationele reserve. Daarmee is de invulling van dit onderdeel vrij, zolang het om kosten gaat die voortvloeien uit operationele risico's en waarvoor geen voorziening getroffen kan worden.

Spelregels Reserves van fonds

Voor het vormen en vullen van de Operationele Reserve is het van belang om te goed in beeld te krijgen welke regels er zijn over de Operationele Reserve. Hierbij is het goed om onderscheid te maken tussen de wettelijke kaders en de kaders die geschetst worden vanuit de jaarverslaglegging.

Jaarverslaglegging

Zoals eerder benoemd is het bij de jaarverslaglegging belangrijk om verschil te maken tussen een reserve (eigen vermogen) en een voorziening (vreemd vermogen). Hierbij geldt dat voorzieningen getroffen worden als er een duidelijke schatting gemaakt kan worden en dit een verplichting betreft. (Zie ook Artikel 2:374, lid 1 BW). Eigen vermogen is in de ogen van de jaarverslaglegging één pot met geld waarbij de doelen door middel van een bestemmingsfonds omschreven kunnen worden.

De wettelijke kaders

In de Memorie van Toelichting en beantwoording van Kamervragen benadrukken dat de onderdelen binnen de operationele reserve niet gecombineerd of gevuld mogen worden door/met andere reserves zoals de solidariteits-/risicodelingsreserve en het MVEV.

Ter aanvulling hierop geeft de DNB aan dat de invulling van de operationele reserve vooraf bepaald moet worden aan de hand van verschillende 'doelen' die opgesteld moeten worden bij het vormen van de reserve. De toezichthouder is scherp bij het vormen van de operationele reserve omdat dit kapitaal is dat niet kan worden ingevaren en niet kan worden uitgedeeld aan de deelnemer, bij de jaarverslaglegging speelt deze specifieke onderbouwing een minder belangrijke rol omdat het gaat om eigen vermogen. Of de operationele reserve slechts een grote rol speelt op moment van invaren en hierna niet erg relevant meer is, is lastig te zeggen en deels ontgonnen gebied.

Mogelijke overloopjes

In beginsel is de wet duidelijk over de solidariteitsreserve en de risicodelingsreserve: deze mogen niet worden gebruikt voor deling van operationele kosten.

In beantwoorden van Kamervragen gaf de minister o.a. het volgende aan:

- “Het pensioenfonds dient een operationele reserve aan te houden om operationele kosten uit te voldoen (.....) . Een bestaande reserve voor operationele kosten in het huidige pensioenstelsel hoeft niet ingevaren te worden en kan een-op-een overgezet worden naar de nieuwe premiereregeling”.
- “De buffer die volgt uit het minimaal vereist eigen vermogen mag niet gebruikt worden voor de financiering van bijvoorbeeld operationele kosten”

- “In het uiterste geval, als de reserve ontoereikend is, kunnen de aanspraken en rechten van de deelnemers wel verlaagd worden”

Kortom, als de OR niet toereikend genoeg is, lijkt de enige mogelijkheid het korten van het pensioen van de deelnemers aangezien er niet aan het minimaal vereist eigen vermogen, solidariteitsreserve of risicodelingsreserve gezeten mag worden. Dit lijkt op dit moment ook wat pensioenfondsen in de transitiefase van plan zijn, waarbij deze pensioentekorten weer worden aangevuld vanuit de solidariteitsreserve of risicodelingsreserve. De vraag blijft of dit mag en de bedoeling is, maar er staat niet dat het niet mag, behalve dat operationele doelen niet vallen onder de definitie die is gegeven aan de toedelingsregels van de solidariteitsreserve *. Het is van belang om dit goed aan te geven en goed te beargumenteren zodat dit vóór invaren duidelijk is,

*Toedelingsregels: de wijze waarop bij de solidaire premieovereenkomst financiële mee- of tegenvallers als gevolg van het collectief gevoerde beleggingsbeleid, de ontwikkeling van de levensverwachting en het sterfteresultaat via beschermingsrendementen en overrendementen in de voor pensioenuitkering bestemde vermogens of in de solidariteitsreserve worden verwerkt.

Escalatieladder

Bij een tekort van het OR kan er gekeken naar de mogelijk korten van pensioenvermogens van de deelnemers. Hier moet secuur mee worden omgegaan (zie het als een escalatieladder) en het aangrijpen hiervan moet niet als normaal of als een doel gezien worden.

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft richtlijnen opgesteld voor hoe pensioenfondsen met tekorten moeten omgaan. Wanneer de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds onder de vereiste dekkingsgraad ligt, is er sprake van een reservetekort. Het pensioenfonds moet dan binnen drie maanden een herstelplan voor de lange termijn indienen, waarin wordt uitgelegd hoe het binnen 15 jaar weer aan de vereisten gaat voldoen.

Bij een dekkingstekort, wanneer het eigen vermogen onder MVEV zakt, moet het fonds binnen twee maanden een korte termijn herstelplan indienen. Dit plan moet aantonen hoe het fonds binnen drie jaar het eigen vermogen weer tot minstens het MVEV zal verhogen.

Het is denkbaar dat pensioenfondsen een voorstel of een plan moeten indienen als er een tekort voor het OR ontstaat. Hierbij zal dan gekeken worden hoe het fonds omgaat met het tekort en welke handvatten het fonds zal aangrijpen om dit tekort op te vangen.